

ЖИНОЯТЛАРНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ

Маъруза: Ҳокимият, бошқарув ва жамоат бирлашмалари органларининг фаолият тартибига қарши жиноятларни квалификация қилиш масалалари

(15-мавзу) – 2 соат

Маърузачи: Б.Ж.Ахраров

1. МАЪРУЗА НАТИЖАЛАРИ:

Маърузанинг асосий мақсади Бошқарув тартибига қарши мансабдорлик жиноятларини квалификация қилиш, порахўрлик жиноятларини квалификация қилиш, давлат органлари ва жамоат бирлашмалари фаолият тартибига тажовуз этувчи жиноятларни квалификация қилиш, жазони ижро этувчи муассасаларнинг нормал иш фаолиятига қарши жиноятларни квалификация қилиш, Ўзбекистон Республикасига кириш ва чиқиш тартибига тажовуз этувчи жиноятларни квалификация қилиш, ҳужжатлардан фойдаланиш тартиб қоидаларини бузишни квалификация қилиш ҳамда одил судловга қарши жиноятларни квалификация қилиш масалаларини талабаларга чуқур етказишдан иборат.

Маъруза натижасида талаба:

- ❖ маъруза юзасидан тегишли тушунча, билим, кўникма ва тажрибага эга бўлади;
- ❖ маъруза бўйича тегишли мисоллар ва масалалар устида ишлаш, ўз муносабатини билдириш, муайян жиноятнинг юридик таҳлили бўйича ўз фикрини баён эта олади;
- ❖ ўз жавобини асослаш, танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш кўникма ва қобилиятини шакллантиришга эришилади;
- ❖ тарқатма материалларни ўрганиш, ўз муносабатини билдириш кўникмасига эга бўлади.

2. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:

Мансабдор шахс — доимий, вақтинча ёки махсус ваколат бўйича тайинланадиган ёки сайланадиган, ҳокимият вакили вазифаларини бажарадиган ёхуд давлат органларида, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларида, мулк шаклидан қатъи назар, корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда ташкилий-бошқарув, маъмурий-хўжалик вазифаларини амалга оширадиган ва юридик аҳамиятга эга ҳаракатларни содир этишга ваколат берилган шахс, худди шунингдек халқаро ташкилотда ёхуд чет давлатнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи, маъмурий ёки суд органида мазкур вазифаларни амалга оширувчи шахс.

Давлат иштирокидаги ташкилот —

- 1) устав фондида давлат улуши мавжуд бўлган тижорат ташкилоти;
- 2) тўлиқ ёки қисман давлат органи ёки давлат ташкилоти томонидан ташкил этилган ёки таъсис этилган нотижорат ташкилоти.

Хизматчи — давлат органида, тижорат, нотижорат ташкилотида меҳнат шартномаси ёки фуқаролик-ҳуқуқий шартнома асосида меҳнат фаолиятини амалга оширувчи, мансабдор шахс аломатларига эга бўлмаган шахслар тушинилади.

Ҳокимият ёки мансаб ваколатини суниистеъмол қилиш — Ҳокимият ёки мансаб ваколоти доирасидан четга чиқиш, яъни давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсининг ўзига қонун билан берилган ваколатлар доирасидан четга чиқадиган ҳаракатларни қасддан содир этиши, фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан кўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса.

Ҳокимият ёки мансаб ваколоти доирасидан четга чиқиш — Ҳокимият ёки мансаб ваколоти доирасидан четга чиқиш, яъни давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот

ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсининг ўзига қонун билан берилган ваколатлар доирасидан четга чиқадиган ҳаракатларни қасддан содир этиши, фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан кўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса.

Мансабга совуққонлик билан қараш — Мансабга совуққонлик билан қараш, яъни давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсининг ўз вазифаларига лоқайдлик ёки виждонсизларча муносабатда бўлиши оқибатида уларни бажармаслиги ёки лозим даражада бажармаслиги фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан кўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса.

Ҳокимият ҳаракатсизлиги — Ҳокимият ҳаракатсизлиги, яъни давлат органи мансабдор шахсининг ўз хизмат вазифаси юзасидан бажариши лозим ёки мумкин бўлган ҳаракатларни қасддан бажармаслиги фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан кўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса, худди шунингдек бундай ҳаракатсизлик жиноятга йўл қўйган ҳолда содир этилган бўлса

Мансаб сохтакорлиги — Мансаб сохтакорлиги, яъни давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсининг ғаразгўйлик ёки бошқа манфаатларни кўзлаб расмий ҳужжатларга била туриб сохта маълумотлар ва ёзувлар киритиши, ҳужжатларни қалбакилаштириши ёки била туриб сохта ҳужжатлар тузиши ва тақдим этиши фуқароларнинг ҳуқуқларига ёки қонун билан кўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига жиддий зарар етказилишига сабаб бўлса

Пора олиш — Пора олиш, яъни давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсининг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда содир этиши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни пора бераётган шахснинг манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига шахсан ўзи ёки воситачи орқали қонунга хилоф эканлигини била туриб, моддий қимматликлар олиши ёхуд мулкӣ манфаатдор бўлиши

Пора бериш — Пора бериш, яъни давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахсига мазкур мансабдор шахснинг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда содир этиши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни пора берган шахснинг манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига қонунга хилоф эканлигини била туриб бевосита ёки воситачи орқали моддий қимматликлар бериш ёки уни мулкӣ манфаатдор этиш

Пора олиш-беришда воситачилик қилиш — пора олиш ёки бериш хусусидаги келишувга эришишга қаратилган фаолият, шунингдек, манфаатдор шахсларнинг топшириғи билан порани бевосита бериш.

Давлат органининг, давлат иштирокидаги ташкилотнинг ёки фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг хизматчисини пора эвазига оғдириб олиш:

— Давлат органининг, давлат иштирокидаги ташкилотнинг ёки фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг хизматчисига мазкур хизматчининг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда содир этиши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни уни пора эвазига ўзига оғдириб олаётган шахс манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига қонунга хилоф эканлигини била туриб, моддий қимматликлар бериш ёки уни мулкӣ манфаатдор этиш, шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса

— Башарти моддий қимматликлар берган ёки мулкӣ манфаатдор этган шахсга нисбатан моддий қимматликлар ёки мулкӣ манфаат сўраб товламачилик қилинган бўлса

ва ушбу шахс жиноий ҳаракатлар содир этилганидан кейин бу ҳақда ўттиз сутка ичида ўз ихтиёри билан арз қилса, чин кўнгилдан пушаймон бўлиб, жиноятни очишда фаол ёрдам берган бўлса, у жавобгарликдан озод этилади.

Давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи хизматчисининг қонунга хилоф равишда моддий қимматликлар олиши ёки мулкӣ манфаатдор бўлиши — Давлат органи, давлат иштирокидаги ташкилот ёки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи хизматчисининг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда бажариши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни уни пора эвазига ўзига оғдириб олаётган шахс манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига қонунга хилоф эканлигини била туриб, моддий қимматликлар олиши ёки мулкӣ манфаатдор бўлиши, шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Давлат рамзларига ҳурматсизлик қилиш — Ўзбекистон Республикаси ёки Қорақалпоғистон Республикасининг Давлат байроғи, Давлат герби ёхуд Давлат мадҳиясига ҳурматсизлик қилиш.

Жамоат бирлашмалари ёки диний ташкилотларни қонунга хилоф равишда тузиш — ғайриқонунӣ жамоат бирлашмалари ёки диний ташкилотларни қонунга хилоф равишда тузиш ёки уларнинг фаолиятини тиклаш, шунингдек бундай бирлашмалар ёки ташкилотлар фаолиятида фаол қатнашиш.

Ғайриқонунӣ жамоат бирлашмалари ва диний ташкилотлар фаолиятида қатнашишга ундаш — Ўзбекистон Республикасида ғайриқонунӣ жамоат бирлашмалари ва диний ташкилотлар, оқимлар, секталар фаолиятида қатнашишга ундаш, шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Диний ташкилотлар тўғрисидаги қонунлар ҳужжатларини бузиш:

— нолегал диний фаолият билан шуғулланиш, диний ташкилотлар раҳбарларининг мазкур ташкилотлар уставини рўйхатдан ўтказишдан бош тортиши, руҳонийлар ва диний ташкилотлар аъзолари томонидан болалар ва ўсмирларнинг махсус йиғилишлари, шунингдек диний маросимга алоқаси бўлмаган меҳнат, адабиёт ва бошқа хилдаги тўғараклар ҳамда гуруҳларни ташкил этиш ва ўтказиш, шундай қилмишлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса

— бир конфессияга мансуб диндорларни бошқасига киритишга қаратилган хатти-ҳаракатлар (прозелитизм) ва бошқа миссионерлик фаолияти, шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ёки намоёишлар уюштириш, ўтказиш тартибини бузиш — йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ёки намоёишлар уюштириш ёхуд ўтказиш тартибини уларнинг ташкилотчиси томонидан бузиш шундай ҳаракатлари учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Таққиланган иш ташлашга раҳбарлик қилиш ёки фавқулодда ҳолат шароитида корхона, муассаса ёхуд ташкилотлар ишига тўсқинлик қилиш.

Ҳокимият вакилига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсга қаршилик кўрсатиш — хизмат вазифасини бажараётган ҳокимият вакилининг қонунӣ фаолиятига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсга фаол қаршилик кўрсатиш.

Озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасаларининг ишини издан чиқарувчи ҳаракатлар — озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаётган шахснинг маҳкумларни террор қилиш ёки маъмурият вакилларига ҳужум қилишда, шунингдек, бундай мақсадларда жиноий гуруҳлар ташкил қилиш ёки шундай гуруҳлар фаолиятида фаол қатнашишда ифодаланадиган озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасасининг ишини издан чиқарувчи ҳаракатлари.

Жазони ижро этиш муассасаси маъмуриятининг қонуний талабларига бўйсунмаслик — озодликдан маҳрум қилиш жойида жазони ўтаётган шахснинг жазони ижро этиш муассасаси маъмуриятининг қонуний талабларига бўйсунмаслиги ёхуд маъмуриятнинг ўз фаолиятини амалга оширишига бошқача йўсинда тўсқинлик қилиши, башарти, маҳкумга нисбатан бир йил мобайнида жазони ўташ тартиби талабларини бузганлиги учун жазони ижро этиш колониясининг қарцерига ўтказиш тариқасидаги жазо қўлланилганидан ёки турмага ўтказилганидан кейин содир этилса.

Қамоқдан ёки қўриқлов остидаги сақлаш жойидан қочиш — қамоқда сақланаётган ёки озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўтаётган шахснинг қамоқдан ёки қўриқлов остидаги сақлаш жойидан қочиши.

Қонунга хилоф равишда чет элга чиқиш ёки Ўзбекистон Республикасига кириш — белгиланган тартибни бузиб чет элга чиқиш ёки Ўзбекистон Республикасига кириш ёхуд чегарадан ўтиш.

Ўзбекистон Республикасида бўлиш қоидаларини бузиш:

— чет эл фуқароси ва фуқаролиги бўлмаган шахснинг Ўзбекистон Республикасида бўлиш қоидаларини бузиши, яъни Ўзбекистонда яшаш ҳуқуқини берадиган ҳужжатларсиз ёки ҳақиқий бўлмаган ҳужжатлар билан яшаши, вақтинча ёки доимий прописка, қўчиш ёки турар жой танлаш юзасидан белгиланган тартибга риоя этмаслиги, бўлиш муддати тугагач чиқиб кетишдан бўйин товлаши, шунингдек Ўзбекистон Республикасининг ҳудуди орқали транзит тарзда ўтиш тартибига риоя қилмаслиги, агар шундай қилмишлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса

— чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг Ўзбекистон Республикасида бўлиши қоидаларида назарда тутилган чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни қабул қилиш тартибининг мансабдор шахс томонидан бузилиши, ана шундай қилмишлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса

— чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни хусусий иш билан Ўзбекистон Республикасига таклиф қилган фуқаро томонидан мазкур фуқароларнинг вақтинча пропискадан ўтишларини, шунингдек улар шу ерда бўлишининг белгиланган муддати ўтгач чиқиб кетишларини таъминлашга доир чоралар кўрилмаслиги, шунингдек уй-жой, транспорт воситалари бериб қўйилиши ёхуд бошқа хизматлар кўрсатилиши, агар бу Ўзбекистон Республикасида бўлиш қоидаларининг бузилишига олиб келиши олдиндан аён бўлиб, ана шундай қилмишлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Ҳарбий ёки муқобил хизматдан бўйин товлаш — фуқароларнинг муддатли ҳарбий хизмат ёки муқобил хизматга чакирувдан, сафарбарлик чакируви резерви хизмати сафига олиниш ёхуд хизматни Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари резервида ўташдан узрли сабабсиз бўйин товлаши, шундай қилмиш учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Маъмурий назорат қоидаларини бузиш — устидан маъмурий назорат ўрнатилган шахснинг маъмурий назорат қоидаларини бузиши, мазкур шахсга шундай қилмиш учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкалар, автомобилотранспорт воситаларининг давлат рақами белгиларини эгаллаш, нобуд қилиш, уларга шикаст етказиш ёки уларни яшириш — корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг қатъий ҳисобидаги ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкаларни, шунингдек автомобилотранспорт воситаларининг ва улар тиркамаларининг (ярим тиркамаларининг) давлат рақам белгиларини эгаллаш, худди шунингдек уларни нобуд қилиш, уларга шикаст етказиш, уларни яшириш ғаразгўйлик ёки бошқа паст ниятларда содир этилган бўлса.

Ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкалар тайёрлаш, уларни қалбакилаштириш, сотиш ёки улардан фойдаланиш

— сохталаштирувчининг ўзи ёки бошқа шахс фойдаланиши мақсадида муайян ҳуқуқ берадиган ёки муайян мажбуриятдан озод этадиган расмий ҳужжатлар тайёрлаши ёки

расмий ҳужжатларни қалбакилаштириши ёхуд бундай ҳужжатларни сотиши, шундай мақсадларда корхона, муассаса ёки ташкилотнинг қалбаки штамплари, муҳрлари, бланкаларини тайёрлаш ёхуд сотиш

— ҳужжатнинг қалбаки эканлигини била туриб, ундан фойдаланиш.

Давлат проба тамғаларини тайёрлаш ва улардан фойдаланиш қоидаларини бузиш — ғаразгўйлик ёки бошқа шахсий манфаатларни кўзлаб давлат проба тамғасини қонунга хилоф равишда тайёрлаш, ўтказиш ёки ундан фойдаланиш, шунингдек уни қалбакилаштириш.

Ўзбошимчалик — ҳақиқий ёки фараз қилинган ҳуқуқларни ўзбошимчалик билан амалга ошириш фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёки жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса.

Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш — ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш, агар худди шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

Диний таълимотдан сабоқ бериш тартибини бузиш — махсус диний маълумоти бўлмайд туриб ва диний ташкилот бошқаруви марказий органининг руҳсатисиз диний таълимотдан сабоқ бериш, худди шунингдек хусусий тартибда диний таълимотдан сабоқ бериш, шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан кейин содир этилган бўлса.

3. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:

❖ маърузани ўтиш жараёнида технологик харитада кўрсатилган ахборот-коммуникатив ва замонавий педагогик технологиялардан фойдаланилиши назарда тутилади;

❖ маъруза мавзусининг долзарблиги, ўрганилганлик даражаси, бу соҳада амалга оширилаётган ислохотлар мазмуни ҳақида тушунча берилади;

❖ мавзуга оид миллий ва халқаро норматив ҳужжатлар билан таништирилади ва таҳлил қилинади;

❖ режа асосида слайдлар ёрдамида мавзуаги асосий ҳолатлар тушунтирилади;

❖ мунозарали (назарий) саволлар ўртага ташланади ва уларга баҳо берилади;

❖ муаммоли масалалар тарқатилади ва уларнинг ечими эшитилади;

❖ зарурият туғилганда, масала ва саволлар уйга топшириқ сифатида берилади;

❖ асосий тушунчалар, савол-жавоблар умумлаштирилиб, маърузага якун ясалади.

Маъруза жараёнида талабалар мунозараси ўқитувчининг раҳбарлигида маърузанинг қуйида кўрсатилган кўринишларида олиб борилиши мумкин: кириш маъруза, шарҳловчи маъруза, маъруза ахборот, муаммоли маъруза, визуал маъруза ва ҳк.

Маърузалар тегишли мавзулар юзасидан гиперслайдларни талабаларга намойиш этиш орқали ўтилади. Дарс жараёнида компьютер ва мультимедиали қурилмалар: ноутбук, проектор каби дидактик воситалардан фойдаланилади.

Ушбу мавзу билан танишиш талабада экология соҳасидаги жиноятларни квалификация қилишнинг асосий қоидаларини ўзлаштиришга ёрдам беради.

4. МАЪРУЗАНИНГ АСОСИЙ МАСАЛАЛАРИ:

Ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш

(ЎЗР ЖК 205-моддаси)

Жиноятнинг асосий бевосита объекти давлат ҳокимияти, бошқарув ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг нормал фаолият кўрсатишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Кўшимча бевосита объект** сифатида

фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш, яъни мансабдор шахснинг ўз мансаб ваколатидан турли ниятларда фойдаланиши натижасида фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишида ифодаланади.

Ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилишнинг **субъектив томони** қасддан содир этилиши билан тавсифланади.

Жиноят **мотивлари** турлича бўлиши мумкин. Бироқ кўпинча бу ғаразли манфаатдорлик, шуҳратпарастлик, ўч олиш, ҳасад, оилапарварлик, ишнинг ҳақиқий ҳолатини бўрттириб кўрсатишга ҳаракат қилиш ва ҳоказолар бўлиши мумкин.

ЖКнинг 205-моддаси 1-қисми бўйича ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш жинояти **субъекти** махсус. Яъни 18 ёшга тўлган мансабдор шахслар бўлиши мумкин.

Мансабдор шахс тушунчаси юридик адабиётларда анча баҳсли ҳисобланади. ЎзР ЖК VIII бўлимида мансабдор шахс ва масъул мансабдор шахс тушунчалари берилган.

ЖК 205-моддаси 2-қисмида ҳокимият ёки мансаб ваколатини суиистеъмол қилишнинг қуйидаги:

- а) жуда кўп миқдорда зарар етказган ҳолда;
- б) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб;
- в) масъул мансабдор шахс томонидан содир этилганлиги жазони оғирлаштирувчи ҳолат сифатида кўрсатилган.

Ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан четга чиқиш (ЎзР ЖК 206-моддаси)

Жиноятнинг бевосита объекти давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг нормал фаолият юритишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Қўшимча бевосита объект** сифатида фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан четга чиқиш, яъни мансабдор шахснинг қонунда белгиланган ваколатлари доирасидан четга чиқадиган ҳаракатларни содир этиши, фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёки жиддий зиён етказилишига сабаб бўлишида ифодаланади.

Ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан четга чиқишнинг объектив томонининг зарурий белгиси фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига путур етказиш кўринишидаги ижтимоий хавфли оқибатларнинг келиб чиқиши, шунингдек, қилмиш ва оқибат ўртасидаги сабабий боғланиш бўлиши мумкин.

Ҳокимият ёки мансаб ваколат доирасидан четга чиқишнинг **субъектив томони** айбнинг қасд шакли билан тавсифланади.

Жиноят содир этишнинг **мотивлари** турлича бўлиши мумкин (иш манфаатларини нотўғри тушуниш, мансабпарастлик, ҳасад, ўч олиш ва бошқа шахсий адоватлар), лекин улар жиноий жавобгарликка ва жиноятни квалификация қилишга таъсир кўрсатмайди.

Шарҳланаётган модданинг 1-қисми **субъекти** фақат 18 ёшга тўлган, ташкилий-бошқарув ёки маъмурий-хўжалик ваколатлари берилган, мансабдор шахс бўлиши мумкин, яъни мазкур жиноят субъекти – махсус.

Ушбу модданинг 2-қисмида ҳокимият ёки мансаб ваколатидан четга чиқишни қуйидаги жавобгарликни оғирлаштирувчи ҳолатларда:

- а) жуда кўп миқдорда зарар етказган ҳолда;
- б) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб;
- в) масъул мансабдор шахс томонидан содир этилганлиги учун жавобгарлик назарда тутилган.

Мансабга совуққонлик билан қараш (ЎзР ЖК 207-моддаси)

Жиноятнинг бевосита объекти давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг нормал фаолият юритиши доирасида келиб чиқадиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Қўшимча бевосита объект** сифатида фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлар.

Объектив томондан жиноят мансабдор шахснинг ўз вазифаларига лоқайдлик ёки виждонсизларча муносабатда бўлиши оқибатида уларни бажармаслиги ёки лозим даражада бажармаслиги фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёки жиддий зиён етказилишига сабаб бўлишида ифодаланади.

Субъектив томондан мансабга совуққонлик билан қараш **эҳтиётсизлик** билан тавсифланади.

Мансабга совуққонлик билан қараш **субъекти** фақатгина 18 ёшга тўлган мансабдор шахс бўлиши мумкин.

ЖК 207-модданинг 2-қисмида баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига сабаб бўлган мансабга совуққонлик билан қараш учун жавобгарлик назарда тутилган.

ЖК 207-модданинг 3-қисмида мансабдор шахс томонидан ўз вазифаларини бажармаслик ёки лозим даражада бажармаслик:

- а) одам ўлимига;
- б) гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларининг кўп миқдорда Ўзбекисто Республикаси давлат ёки божхона чегаралари орқали қонунга хилоф равишда олиб ўтилишига сабаб бўлганлиги учун жавобгарлик белгиланган.

Ҳокимият ҳаракатсизлиги (ЎзР ЖК 208-моддаси)

Жиноятнинг бевосита объекти давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг нормал фаолият юритиши доирасида келиб чиқадиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Қўшимча бевосита объекти** фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлардир.

Объектив томондан жиноят мансабдор шахснинг ўз хизмат вазифасига кўра бажариши шарт ва мумкин бўлган ҳаракатларни бажармаслиги натижасида фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёки жиддий зиён етказилишига сабаб бўлишида, шунингдек бундай ҳаракатсизлик туфайли жиноятга йўл қўйилишида ифодаланади.

Жиноят **субъектив томондан** қасддан, **тўғри** ёки **эгри** қасд билан содир этилиши мумкин.

Мотив ва мақсад жиноятни квалификация қилишга таъсир қилмайди.

Шарҳланаётган модданинг **субъекти** 18 ёшга тўлган – мансабдор шахс ҳисобланади.

Мансаб сохтакорлиги (ЎзР ЖК 209-моддаси)

Жиноятнинг бевосита объекти давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг нормал фаолият юритиши доирасида келиб чиқадиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Қўшимча бевосита объекти** фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган ижтимоий муносабатлардир.

Мансаб сохтакорлигининг предмети расмий ҳужжатлардир.

Объектив томондан жиноят мансабдор шахснинг расмий ҳужжатларга била туриб сохта маълумотлар ёки ёзувлар киритиши, ҳужжатларни қалбакилаштиришида, била туриб ҳужжатлар тузишида ва тақдим этишида ифодаланади.

Жиноят объектив томонининг зарурий элементи фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан кўриқладиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига зарар етказиш ҳисобланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд билан** содир этилади.

Жиноят **субъекти** – 18 ёшга тўлган мансабдор шахс ҳисобланади.

ЖК 209-моддаси 2-қисмида шарҳланаётган жиноятнинг қуйидаги оғирлаштирувчи ҳолатлари кўрсатиб ўтилган:

- а) тақдоран ёки хавфли рецидивист томонидан;
- б) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб содир этилганлиги.

Порахўрлик – бошқарув органлари фаолияти тартибига қарши қаратилган уч мустақил мансабдорлик жиноятлари – пора олиш, пора бериш ва пора олиш-беришда воситачилик қилишни ўз ичига оладиган атама. Санаб ўтилган ҳар бир тажовуз ЖК 210-212-моддаларида назарда тутилган жиноятлар билан боғлиқ бўлмаган ҳолда содир этилиши мумкин эмас. Улар бир-бири билан шу даражада боғлиқ бўладикки, пора олиш фактининг мавжуд эмаслиги пора бериш фактини ҳам истисно этади.

Мазкур жиноятнинг ижтимоий хавфлилиги шу билан изоҳланадигани, пора олиш мансабдор шахслар томонидан ўзларининг мансаб ваколатларини ижро этишнинг ўрнатилган тартибини кескин ўзгартиради ва бу билан давлат хизмати манфаатларини кўпол бузади. Пора коррупция – ҳокимият ва бошқарув асосларини емирадиган, унинг аҳоли олдидаги обрўсига путур етказадиган, фуқароларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларига дахл қиладиган хавфли жиноий ҳодисанинг нисбатан кўп тарқалган ва ўзига хос ҳодисаси ҳисобланади.

Пора олиш (ЎзР ЖК 210-моддаси)

Пора олиш **жиноятининг бевосита объекти** ҳокимият ёки бошқарув органларининг обрўси, нормал фаолият юритишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар, фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонуний манфаатларидир.

Пул, валюта, қимматликлари қимматбаҳо буюмлар, автомобиллар ва бошқа ҳар қандай мол-мулк, озиқ-овқат маҳсулотлари, спиртли ичимликлар, антиқа буюмлар ва ҳ.к., яъни моддий қимматга эга бўлган ҳар қандай нарсалар ёхуд мулккий хусусиятдаги наф кўриш (санаторийга йўлланма, туристик йўлланма, бирон-бир пулли хизматни кўрсатиш кабилар) **поранинг предмети** бўлиши мумкин.

Объектив томондан пора олиш мансабдор шахснинг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда содир этиши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни пора бераётган шахснинг манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига шахсан ўзи ёки воситачи орқали қонунга хилоф эканлигини била туриб, моддий қимматликлар олиши ёхуд мулкий наф кўришида ифодаланади.

Пора олишнинг **субъектив томони** – **тўғри қасд**.

Гарчи кўпгина ҳолларда пора олиш ғаразли мақсадда содир этилса-да, бироқ жиноятнинг **мақсади** ва **мотиви** бу қилмишни квалификация қилишда аҳамиятга эга эмас.

Фақат махсус субъект – 18 ёшга тўлган мансабдор шахс пора олишнинг **субъекти** ҳисобланади.

ЖК 210-моддасининг 2-қисми пора олишнинг қуйидаги квалификация қилиш таркиблари:

а) такроран, хавфли рецидивист ёки илгари ЖК 211 ёки 212-моддаларида назарда тутилган жиноятларни содир этган шахс томонидан;

б) кўп миқдорда;

в) тамагирлик йўли билан;

г) бир гуруҳ мансабдор шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилганлиги учун жавобгарликни назарда тутди.

ЖК 210-моддаси 3-қисмида:

а) жуда кўп миқдорда;

б) масъул мансабдор шахс томонидан;

в) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб пора олганлик учун жиноий жавобгарлик назарда тутилган.

Пора бериш (ЎзР ЖК 211-моддаси)

Жиноятнинг **объекти** ва **предмети** пора олиш жинояти таркиби белгилари билан бир хил.

Бу ҳақда батафсил ЖК 210 моддаси таҳлилига қаранг.

Объектив томондан пора бериш, мансабдор шахснинг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда содир этиши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни пора берган шахснинг манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига унга бевосита ёки воситачи орқали қонунга хилоф эканлигини била туриб, моддий қимматликлар бериш ёки уни мулкий манфаатдор этишда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

Пора беришнинг **мотиви** ва **мақсади** квалификация қилишда аҳамиятга эга эмас.

Жиноят субъекти – 16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс бўлиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси **Жиноят кодекси 211-моддаси 2-қисмида:**

а) такроран, хавфли рецидивист ёки илгари Жиноят кодексининг 210 ёки 212-моддаларида назарда тутилган жиноятларни содир этган шахс томонидан;

б) кўп миқдорда содир этилган проа бериш учун жавобгарлик белгиланган;

Пора бериш:

а) жуда кўп миқдорда;

б) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб;

в) масъул мансабдор шахс томонидан содир этилган бўлса, қилмиш Ўзбекистон Республикаси **ЖК 211-моддаси 3-қисми** билан квалификация қилинади.

Ушбу 211-модданинг 4-қисмида пора берувчини жиноий жавобгарликдан озод этиш шартлари кўрсатилган.

Биринчи шарт шундан иборатки, мансабдор шахснинг товламачилиги туфайли шахс пора беришга мажбур бўлган ҳолларда, **у жиноий жавобгарликдан озод этилади.**

Иккинчидан, башарти пора берувчи жиноят содир этилганидан сўнг, бу ҳақда ўз ихтиёри билан тегишли органларга маълум қилса, чин кўнгилдан пушаймон бўлиб, жиноятни очишда фаол ёрдам берган бўлса, жиноий жавобгарликдан озод қилинади.

Пора олиш-беришда воситачилик қилиш (ЎЗР ЖК 212-моддаси)

Жиноятнинг **объекти** ва **предмети** – пора олиш ва пора бериш жинояти таркиби белгилари билан бир хил.

Объектив томондан пора олиш-беришда воситачилик қилиш пора олиш ёки бериш хусусидаги келишувга эришишга қаратилган фаолият, шунингдек манфаатдор шахсларнинг топшириғига биноан порани бевосита беришда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Жиноят **субъекти** – 16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс ҳисобланади.

ЖК 212-моддаси 2-қисмида воситачилик:

а) такроран, хавфли рецедивист томонидан ёки илгари ЖК 210 ёки 211-моддаларида назарда тутилган жиноятни содир этган шахс томонидан;

б) кўп миқдорда пора олиш ёки бериш вақтида;

в) бир гуруҳ мансабдор шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб пора олаётганлиги воситачига аён бўлган ҳолда содир этилганлиги учун жавобгарлик назарда тутилган.

ЖК 212-моддаси 3-қисмида пора олиш-беришда воситачилик қилиш:

а) ҳақ эвазига;

б) жуда кўп миқдорда пора олиш ёки беришда;

в) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб;

г) масъул мансабдор шахс томонидан содир этилганлиги учун жавобгарлик назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси **ЖК 212-моддаси 4-қисмида** пора олиш-беришда воситачилик содир этган шахсни жавобгарликдан озод қилиш шартлари кўрсатилган.

Хизматчини пора эвазига оғдириш (ЎЗР ЖК 213-моддаси)

Мазкур **жиноятнинг бевосита объекти** бошқарув органлари, мулк шаклидан қатъи назар, корхоналар, ташкилотлар, муассасалар, жамоат бирлашмалари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг обрўи ва нормал иш фаолияти ҳамда фуқароларнинг манфаатларидир.

Жиноятнинг **предмети** пора олиш-беришнинг предметига ўхшашдир.

Объектив томондан ЖК 213-моддаси 1-қисмида кўзда тутилган жиноят хизматчини пора эвазига оғдиришда, яъни давлат органининг, мулк шаклидан қатъи назар, корхона, муассаса ёки ташкилотнинг, жамоат бирлашмасининг, фуқароларнинг

ўзини ўзи бошқариш органининг мансабдор шахс бўлмаган хизматчисига ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда бажариши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни уни ўзига оғдириб олаётган шахс манфаатларини кўзлаб бажариши ёки бажармаслиги эвазига, қонунга хилоф эканлигини била туриб, анча миқдорда моддий ҳақ бериш ёки уни мулкий манфаатдор этишда ифодаланади.

ЖК 213-моддаси 2-қисмида назарда тутилган қилмиш **объектив томондан** давлат органи, мулк шаклидан қатъи назар, корхона, муассаса ёки ташкилот, жамоат бирлашмаси, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органининг мансабдор шахси бўлмаган хизматчисининг ўз хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда бажариши лозим ёки мумкин бўлган муайян ҳаракатни уни ўзига оғдираётган шахс манфаатларини кўзлаб амалга оширганлиги эвазига моддий ҳақ олиши ёки мулкий манфаатдор бўлишида ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

ЖК 213-моддаси 1-қисми субъекти 16 ёшга тўлган, ўз манфаати ёки бошқа шахслар манфаатини кўзлаб ҳаракат қилган, ҳар қандай ақли расо жисмоний шахсдир.

ЖК 213-моддаси 2-қисми субъекти 16 ёшга тўлган давлат органи, жамоат бирлашмаси, мулк шаклидан қатъи назар, корхона, муассаса, ташкилот, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи мансабдор шахси бўлмаган хизматчидир.

Хизматчи томонидан ғайриқонуний равишда моддий қимматликлар ёки мулкий фойда олиниши ёки уни пора эвазига оғдириш:

а) такроран, хавфли рецидивист ёки илгари ЖК 210-212-моддаларида назарда тутилган жиноятни содир этган шахс томонидан;

б) кўп миқдорда;

в) уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб содир этилган бўлса, **ЖК 213-моддаси 3-қисми** бўйича жавобгарлик келиб чиқади.

Товламачилик йўли билан ҳақ беришни талаб қилиш (ЎЗР ЖК 214- моддаси)

Жиноят **объекти** – давлат органининг, мулк шаклидан қатъи назар, корхона, муассаса ёки ташкилотнинг, жамоат бирлашмасининг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органининг нормал фаолияти, нуфузи, шунингдек, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатлари.

Жиноят **предмети** моддий қимматликлар ёки мулкий йўсиндаги манфаат бўлиши мумкин.

Объектив томондан жиноят, биринчидан, давлат органи, мулк шаклидан қатъи назар, корхона, муассаса, ташкилот, жамоат бирлашмасининг, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг мансабдор шахс бўлмаган хизматчисининг хизмат вазифаси доирасига кирадиган муайян ишни бажариши ёки хизмат кўрсатиши эвазига ҳақ беришни ёки мулкий йўсиндаги манфаатни талаб қилишида; иккинчидан, фуқарони қасддан ўз ҳақ-ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатлари бузилишининг олдини олиш учун ҳақ беришга мажбур этадиган аҳволга солиб қўйишда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

Жиноятнинг мотиви– ғаразли.

Жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган, давлат органи, мулк шаклидан қатъи назар, корхона, ташкилот, муассаса, жамоат бирлашмаси, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларида ишлаётган, мансабдор бўлмаган шахс бўлиши мумкин.

ЖК 214-моддаси 2-қисмида:

- а) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан;
- б) кўп миқдорда ҳақ беришни талаб қилганлик учун жавобгарлик назарда тутилган.

**Давлат рамзларига ҳурматсизлик қилиш.
(ЎзР ЖК 215-моддаси)**

Жиноят **объекти** – Ўзбекистон Республикаси шаъни ва обрўи, шунингдек, суверен давлатнинг расмий рамзларидан фойдаланиш соҳасидаги ижтимоий муносабатлардир.

Жиноятнинг **предмети** Ўзбекистон Республикаси ёки Қорақалпоғистон Республикасининг давлат байроғи, давлат герби, давлат мадҳиясидир.

Жиноят **объектив томондан** айбдорнинг давлат рамзларига ҳурматсизлик қилишда ифодаланадиган фаол ҳаракатлари билан содир этилади.

Субъектив томондан давлат рамзларига ҳурматсизлик қилиш жинояти айбнинг **тўғри қасд** шакли билан содир этилади.

Мотив ва **мақсад** жиноятни квалификация қилишга таъсир кўрсатмайди.

Жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс бўлиши мумкин.

**Жамоат бирлашмалари ёки диний ташкилотларни қонунга хилоф равишда
тузиш
(ЎзР ЖК 216-моддаси)**

Жиноятнинг **бевосита объекти** жамоат бирлашмаларини тузиш ёки фаолият юритишини тартибга солувчи ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. Жиноятнинг **факультатив объекти** жамиятнинг ахлокий негизлари, жамият хавфсизлиги, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан ҳимоя қилинадиган манфаатлари ҳисобланади.

Жиноят **объектив томондан** тақиқланган жамоат бирлашмалари ёки диний ташкилотларни тузиш ёки улар фаолиятини қайта тиклашда, шунингдек бундай бирлашмалар ёки ташкилотлар фаолиятида фаол иштирок этишда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Жиноятнинг **мотив** ва **мақсади** квалификация қилишга таъсир қилмайди.

Жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган тақиқланган жамоат бирлашмасининг фақат ташкилотчилари ёхуд фаол қатнашчилари бўла олади.

**Ғайриқонуний жамоат бирлашмалари ва диний ташкилотлар фаолиятида
қатнашишга ундаш (ЎзР ЖК 216¹-моддаси)**

Жиноятнинг **бевосита объекти** – жамоат бирлашмалари ва диний ташкилотлар тузиш ва фаолиятини амалга оширишни тартибга солувчи ижтимоий муносабатлар. Жиноятнинг **факультатив объекти** – жамоат тартиби ва хавфсизлигини тартибга солувчи ижтимоий муносабатлар.

Объектив томондан жиноят шундай ҳаракатлари учун маъмурий жазо қўлланилганидан сўнг, Ўзбекистон Республикасида тақиқланган жамоат бирлашмалари ёки диний ташкилотлар, оқимлар, сеткалар фаолиятида иштирок этишга ундашда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

Ушбу жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган ақли расо ҳар қандай жисмоний шахс бўлиши мумкин.

Диний ташкилотлар тўғрисидаги қонунлар ҳужжатларини бузиш (ЎЗР ЖК 216²-моддаси)

Ушбу **жиноятнинг бевосита объекти** диний ташкилотларни тузиш, рўйхатга олиш ва уларнинг фаолиятини амалга оширишни тартибга солишга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Объектив томондан, ЖК 216²-моддаси 1-қисмида назарда тутилган жиноят шундай ҳаракатлар учун маъмурий жазо қўлланилганидан сўнг, биринчидан, нолегал диний фаолиятни амалга оширишда; иккинчидан, диний ташкилот раҳбарларининг мазкур ташкилот низомини рўйхатдан ўтказишдан бўйин товлашида; учинчидан, руҳонийлар ва диний ташкилотларнинг аъзолари томонидан болалар ва ўсмирларнинг махсус йиғинларини ташкил этиш ва ўтказишда; шунингдек диний маросимларга алоқаси бўлмаган адабиётларни тарқатиш ва бошқа тўғарақлар, гуруҳларнинг ташкил этилишида ифодаланади.

ЖКнинг 216² - модда маъмурий преюдицияга эга.

ЖК 216²-моддасининг 2-қисмида бир конфессияга мансуб диндорларни бошқасига киритишга қаратилган ҳаракатлар (прозелитизм) ёки бошқа ҳар қандай миссионерлик ҳаракатлари учун жавобгарлик белгиланган.

Субъектив томондан ЖК 216²-моддасида назарда тутилган жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

Жиноятнинг **мотив** ва **мақсади** квалификация қилишга таъсир қилмайди.

Жиноят **субъекти** нолегал диний фаолият билан шуғулланувчи диний ташкилотларнинг раҳбарлари ёхуд руҳонийлар ва диний ташкилотларнинг аъзолари, диний маросимга алоқаси бўлмаган болалар ва ўсмирларнинг махсус йиғинларини, меҳнат, адабиёт ва бошқа хилдаги тўғарақларни ҳамда гуруҳларни ташкил этувчи ва ўтказувчи 16 ёшга тўлган шахслар бўлиши мумкин.

Йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ёки намоёишлар уюштириш, ўтказиш тартибини бузиш (ЎЗР ЖК 217-моддаси)

Йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ёки намоёишлар ўтказишнинг ўрнатилган тартибини ўз ичига олувчи ижтимоий муносабатлар жиноятнинг **бевосита объекти** ҳисобланади. Давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг бир меъёردа фаолият юритиши, жамоат хавфсизлиги шарҳланаётган жиноятнинг **факультатив объекти** ҳисобланади.

Объектив томондан ЖК 217-моддаси 1-қисмида кўзда тутилган жиноят, шундай қилиши учун маъмурий жазо қўлланилганидан сўнг, йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ёки намоёишлар уюштириш ёхуд ўтказиш тартибини уларнинг ташкилотчиси томонидан бузишда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Жиноятни содир этиш **мотивлари** ва **мақсадлари** турли хил бўлиши мумкин ва улар қилишни квалификация қилишда аҳамиятга эга бўлмайди.

Жиноят **субъекти** махсус субъект ҳисобланади. Қонун мазмуни бўйича йиғилишлар, митинглар, кўча юришлари ёки намоёишларнинг фақат ташкилотчилари жиноий жавобгарликка тортиладилар.

Таҳлил қилинаётган жиноятнинг 2-қисми диний йиғилишлар, кўча юришлари ва бошқа диний маросимлар ўтказиш қоидаларини бузиш учун жавобгарликни назарда

тутади.

ЖК 217-моддасининг 2-қисми ҳам маъмурий преюдицияга эга.

Субъектив томондан мазкур жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

ЖК 217-моддаси 2-қисмида назарда тутилган жиноят **субъекти** – 16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс ҳисобланади.

**Тақиқланган иш ташлашга раҳбарлик қилиш ёки фавқулодда ҳолат шароитида корхона, муассаса ёхуд ташкилотлар ишига тўсқинлик қилиш
(ЎзР ЖК 218-моддаси)**

Давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг бир меъёردа фаолият юритиши билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар, фуқаролар ва жамоат хавфсизлиги таҳлил қилинаётган модданинг **бевосита объекти** ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят қуйидаги йўллар билан содир этилиши мумкин:

- 1) тақиқланган иш ташлашга раҳбарлик қилиш;
- 2) корхона, муассаса ёхуд ташкилотлар ишига тўсқинлик қилиш.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Иш ташлашнинг раҳбарлари, шунингдек, фавқулодда ҳолат шароитларида корхона, муассаса, ташкилот ишига тўсқинлик қилган 16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо шахслар жиноятнинг **субъекти** бўлиши мумкин.

Оммавий равишда ишни тўхтатишга чақирувчи ва бундай тадбирларни амалга ошириш юзасидан чора-тадбирлар кўрувчи шахслар, ташкилотчилар ва фаол иштирокчилар **иш ташлашнинг раҳбарлари** деб топиладилар.

Ҳокимият вакилига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсга қаршилик кўрсатиш (ЎзР ЖК 219-моддаси)

Жиноятнинг бевосита объекти жамият ва давлат манфаатлари, давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, жамоат бирлашмаларининг бир меъёрда фаолият юритиши, ҳокимият вакили ёки ўзининг фуқаровий бурчини бажараётган шахсий дахлсизлигини таъминлаш билан боғлиқ ижтимоий муносабаталар ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят хизмат вазифасини бажараётган ҳокимият вакилининг қонуний фаолиятига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсга фаол қаршилик кўрсатиш орқали содир этилади.

Жиноятнинг **субъектив томони** айбнинг **тўғри қасд** шакли билан тавсифланади.

ЖК 219-моддаси 2-қисми хизмат вазифасини бажараётган ҳокимият вакилининг қонуний фаолиятига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсларни қандай шаклда бўлмасин ўзининг хизмат вазифасини бажариш ёки фуқаровий бурчини бажаришдан воз кечишга, шунингдек, қонунга хилоф ҳаракатлар содир этишга мажбур қилганлик учун жавобгарликни назарда тутаяди.

Субъектив томондан ЖК 219-моддаси 2-қисмида назарда тутилган жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс жиноят **субъекти** бўлиши мумкин.

Озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасаларининг ишини издан чиқарувчи ҳаракатлар (ЎзР ЖК 220-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазони ижро этиш муассасаларининг бир меъёрга фаолият юритиши, яъни мазкур муассасаларда ўрнатилган режим билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Мазкур муассасалар ходимлари ва унда жазони ўтаётган шахсларнинг шахсий хавфсизлиги **факультатив объект** бўлиши мумкин.

Объектив томондан шарҳланаётган жиноят озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаётган шахснинг:

- 1) маҳкумларни террор қилиш;
- 2) маъмурият вакилларига ҳужум қилиш;
- 3) жиноий гуруҳлар ташкил қилиш ёки шундай гуруҳлар фаолиятида фаол қатнашишда ифодаланадиган озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасасининг ишини издан чиқарувчи ҳаракатлар содир этиш орқали ифодаланади.

Шарҳланаётган модданинг **субъектив томони тўғри қасд** билан ифодаланади.

Жиноятнинг мақсади – озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасалари фаолиятини издан чиқариш.

14 ёшга тўлган ва муассаса туридан қатъи назар, озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазони ижро этиш муассасасида жазони ўтаётган шахс ЖК 220-моддасида назарда тутилган қилмишнинг **субъекти** ҳисобланади. Шунингдек, хўжалик ишларини бажариш учун тергов ҳибсхонасида қолдирилган маҳкумлар ҳам субъект бўлиши мумкин.

ЖК 220-моддасининг 2-қисми жазони ижро этиш муассасаси ишини издан чиқариш жиноятининг қуйидаги квалификация қилиш белгиларини қайд этади:

- а) ўта хавфли рецидивист;
- б) оғир ёки ўта оғир жинояти учун ҳукм этилган шахс;
- в) бир гуруҳ шахслар томонидан содир этиш.

Жазони ижро этиш муассасаси маъмуриятининг қонуний талабларига бўйсунмаслик (ЎзР ЖК 221-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасасининг бир меъёрга фаолият кўрсатиши билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Маҳкумга нисбатан бир йил мобайнида жазони ўташ тартиби талабларини бузганлиги учун жазони ижро этиш колониясининг қарцери ёки турмага ўтказилганидан кейин, озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш муассасасида жазони ўтаётган шахс томонидан маъмуриятнинг қонуний талабларига бўйсунмаслик ёхуд маъмуриятнинг ўз фаолиятини амалга оширишига бошқача йўсинда тўсқинлик қилиш жиноятнинг **объектив томони** ҳисобланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Жиноятнинг **субъекти** бўлиб, бир йил мобайнида жазони ўташ тартиби талабларини бузганлиги учун жазони ижро этиш колониясининг қарцерига ўтказиш тариқасидаги жазо қўлланилган ёки турмага ўтказилган озодликдан маҳрум қилиш жойида жазони ўтаётган шахс ҳисобланади.

ЖК 221-моддасининг 2-қисмида:

- а) ўта хавфли рецидивист;
- б) оғир ёки ўта оғир жинояти учун ҳукм этилган шахс томонидан содир этилган жиноят учун жавобгарлик назарда тутилган.

Қамокдан ёки қўриқлов остидаги сақлаш жойидан қочиш

(ЖКнинг 222-моддаси)

Жиноятнинг **асосий бевосита объекти** дастлабки терговни олиб боровчи ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, суд ва озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазони ижро этиш муассасаларининг бир меъёридаги фаолиятини тартибга солувчи ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Қўшимча бевосита объекти** эса гумон қилинувчи, айбланувчи ёки маҳкумларни қўриқловчи шахсларнинг соғлиғи ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят дастлабки тергов олиб боровчи ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ёки озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазони ижро этиш муассасаларидаги қамоқ ёки қўриқлов остидаги сақлаш жойидан қочишда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

14 ёшга тўлган, қамоқ тариқасидаги эҳтиёт чораси қўлланилган шахс ёки озодликдан маҳрум қилиш, қамоқ ёки интизомий қисмга жўнатиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида жазони ўтаётган шахслар жиноят **субъекти** бўлиши мумкин.

Таҳлил этилаётган модданинг 2-қисмида:

- а) баданга енгил ёки ўртача оғир тан жароҳати етказиш йўли билан;
- б) ўта хавфли рецидивист томонидан;
- в) бир гуруҳ шахслар томонидан содир этилган қочиш учун жавобгарлик назарда тутилган.

Қонунга хилоф равишда чет элга чиқиш ёки Ўзбекистон Республикасига кириш

(ЎЗР ЖК 223-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** чет элга чиқиш ва Ўзбекистон Республикасига киришнинг қонунда белгиланган тартиби билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Жиноят объектив томондан қонунда белгиланган тартибни бузиб, чет элга чиқиш ёки Ўзбекистон Республикасига киришда ифодаланади.

Жиноят **субъектив томондан тўғри қасд** орқали содир этилади.

16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс, жумладан, Ўзбекистон Республикаси фуқароси, фуқаролиги бўлмаган шахс ёки чет эл фуқароси мазкур жиноят **субъекти** бўлиши мумкин.

Чет элга чиқиш ёки ғайриқонуний равишда Ўзбекистон Республикасига кириш:

- а) чегарани ёриб ўтиш йўли билан;
- б) бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб;
- в) чет элга чиқиши учун махсус келишув талаб қилинадиган мансабдор шахс томонидан содир этилганида, айбдорнинг қилмиши Ўзбекистон Республикаси **ЖК 223-моддасининг 2-қисми** билан квалификация қилинади.

ЖК 223-моддаси 3-қисмига кўра, “Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида назарда тутилган сиёсий бошпана ҳуқуқидан фойдаланиш учун кириш ҳужжатларини тегишли даражада расмийлаштирмасдан Ўзбекистон Республикасига келган чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар жавобгарликдан озод қилинадилар”.

Ўзбекистон Республикасида бўлиш қоидаларини бузиш **(ЎЗР ЖК 224-моддаси)**

Жиноятнинг **бевосита объекти** чет эл фуқароси ёки фуқаролиги бўлмаган

шахсларнинг Ўзбекистон Республикасида бўлиши ҳамда Ўзбекистон Республикасининг ҳудуди орқали транзит тарзда ўтиши билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

ЖК 224-моддаси 1-қисмида назарда тutilган **жиноят объектив томондан** Ўзбекистонда яшаш ҳуқуқини берадиган ҳужжатларсиз ёки ҳақиқий бўлмаган ҳужжатлар билан яшаш, вақтинча рўйхатдан ўтиш ёки доимий пропискадан ўтиш, кўчиш ёки турар жой танлаш бўйича белгиланган тартибга риоя этмаслик, республикада бўлиш муддати тугагач, чиқиб кетишдан бўйин товлаш, Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали транзит тарзда ўтиш тартибига риоя қилмасликда ифодаланади.

Шарҳланаётган модда биринчи қисмида назарда тutilган жиноят **субъектив томондан тўғри қасд** орқали содир этилади.

16 ёшга тўлган чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларгина шарҳланаётган модданинг биринчи қисмида назарда тutilган жиноятнинг **субъекти** бўлиб ҳисобланади.

ЖК 224-моддаси 2-қисмида назарда тutilган **жиноят объектив томондан** мансабдор шахс томонидан чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг Ўзбекистон Республикасида бўлиши қоидаларида назарда тutilган чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни қабул қилиш тартибининг бузилишида намоён бўлади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд билан** содир этилади. Айбдор ўз қилмишининг ижтимоий хавфли эканлигини англайди ва уни содир этишни хоҳлайди.

Агар шарҳланаётган модданинг биринчи қисмида назарда тutilган жиноят чет эл фуқароси ёки фуқаролиги бўлмаган шахс томонидан содир этилса, иккинчи қисмида назарда тutilган жиноят **субъекти** эса фақатгина уларни қабул қилувчи ташкилотнинг мансабдор шахслари ҳисобланади.

ЖК 224-моддаси 3-қисмида назарда тutilган **жиноят объектив томони** куйидагиларни ўз ичига олади:

1) биринчидан, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни хусусий иш билан Ўзбекистон Республикасига таклиф қилган фуқаро томонидан мазкур фуқароларнинг вақтинча пропискадан ўтишларини, шунингдек, улар шу ерда бўлишининг белгиланган муддати ўтгач, чиқиб кетишларини таъминлашга доир чоралар кўрилмаслиги;

2) иккинчидан, уй-жой, транспорт воситалари бериб қўйилиши ёхуд бошқа хизматлар кўрсатилиши, агар бу Ўзбекистон Республикасида бўлиш қоидаларининг бузилишига олиб келса;

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Жиноятнинг содир этилиш **мотиви** ва ундан кўзланган **мақсад** қилмишни квалификация қилишда аҳамиятга эга эмас.

16 ёшга тўлган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари таҳлил қилинаётган модданинг 3-қисми бўйича жиноят **субъекти** ҳисобланадилар.

Ҳарбий ёки муқобил хизматдан бўйин товлаш (ЎЗР ЖК 225-моддаси)

Ушбу жиноятнинг **бевосита объекти** мажбурий чақирув асосида Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари ва бошқа ҳарбий кучларни шакллантириш билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳамда ҳарбий хизматга чақирув, сафарбарлик чақирув резервига олиниш, ҳарбий хизматни ўташнинг ва резервдаги хизматни ўташнинг белгиланган тартиби ҳисобланади.

Объектив томондан ЖК 225-модда 1-қисмида кўзда тutilган жиноят

шундай қилмиши учун маъмурий жазо қўлланилгандан сўнг, ҳарбий ёки муқобил хизматга чақирувдан, сафарбарлик чақирув резерви сафига олинишдан ёки Қуролли Кучлар резервида хизматни ўташдан узрли сабабсиз бўйин товлашда ифодаланади.

Ҳарбий ёки муқобил хизматдан, сафарбарлик чақируви резерви сафига олинишдан, Қуролли Кучлар резервида хизматни ўташдан узрли сабабларсиз бўйин товлашнинг **субъектив томони** айбнинг **тўғри қасд** шаклида ифодаланади.

Ҳарбий ёки муқобил хизматдан бўйин товлашнинг **субъекти** сифатида Ўзбекистон Республикасининг фуқароси, чақирув кунига қадар 18 ёшга тўлган ҳарбий хизматга чақирувдан озод этилиш ёки уни кечиктириш ҳуқуқига эга бўлмаган эркак жинсига мансуб шахс тан олиниши мумкин.

Шарҳланаётган модданинг 2-қисмида ҳарбий резерв сафига олинишдан, Қуролли Кучлар резервида хизматни ўташдан бўйин товлаш:

- а) ўз баданига шикаст етказиш;
- б) ҳужжатларни қалбакилаштириш ёки бошқача алдаш йўли билан содир этилганда белгиланадиган жиноий жавобгарлик кўзда тутилади.

ЖК 225-моддаси 3-қисмининг объектив томони Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларига сафарбарлик бўйича чақирилишдан бўйин товлашда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасддан** содир этилади. **Мотив** ва **мақсаднинг** жиноятни квалификация қилиш учун аҳамияти йўқ.

Жиноятнинг **субъекти** Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари сафарбарлик чақируви хизматига чақирилган, 18 ёшга тўлган шахс ҳисобланади.

Маъмурий назорат қоидаларини бузиш (ЎЗР ЖК 226-моддаси)

Жиноятнинг бевосита объекти маъмурий назоратни амалга оширишнинг белгиланган тартиби, маъмурий назоратни амалга оширувчи ички ишлар идораларининг нормал фаолияти билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Жиноят **объектив томондан** шундай қилмиши учун маъмурий жазо қўлланилганидан сўнг, маъмурий назорат қўлланилган шахслар томонидан маъмурий назоратнинг у ёки бу қоидасининг бузилишида ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади. Уни квалификация қилишда жиноятни содир этиш **мотиви** ва кўзланган **мақсад** аҳамиятга эга эмас.

Жиноят **субъекти** 18 ёшга тўлган маъмурий назорат ўрнатилган шахс ҳисобланади.

ЖК 226-моддаси 2-қисмида:

- а) маъмурий назоратдан бўйин товлаш мақсадида ўз истиқомат жойини ўзбошимчалик билан ташлаб кетиш;

- б) маъмурий назорат озодликдан маҳрум қилиш жойларидан озод қилиш вақтида шахсга нисбатан ўрнатилган бўлиб, у ўзи танлаган яшаш жойига узрли сабабларсиз муайян муддатда етиб келмаганлиги туфайли маъмурий назорат қоидаларини бузганлик учун жавобгарлик белгиланган.

**Ҳужжатлар, штапмлар, муҳрлар, бланкалар, автомототранспорт
воситаларининг давлат рақами белгиларини эгаллаш, нобуд қилиш, уларга шикаст
етказиш ёки уларни яшириш (ЖКнинг 227-моддаси)**

Жиноятнинг **бевосита объекти** сифатида қонун билан ўрнатилган расмий ҳужжатларни қайд этиш, юритиш ва уларни сақлаш тартиби, шунингдек автомототранспорт воситалари ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)нинг давлат

рақами белгиларини бериш, улардан фойдаланиш ва уларни алмаштириш тартибини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар тушунилади.

Қонунга кўра, мазкур жиноятнинг **предмети** корхоналар, муассасалар ёки ташкилотларнинг қатъий ҳисобидаги ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкалар, шунингдек автотранспорт воситалари ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)нинг давлат рақами белгилари ҳисобланади.

ЖКнинг 227-моддасида кўзда тутилган жиноятнинг **объектив томони** корхоналар, муассасалар ёки ташкилотларнинг қатъий ҳисобидаги ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкалар, автотранспорт воситалари ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)нинг давлат рақами белгиларини эгаллаш, шунингдек, уларни nobуд қилиш, уларга шикаст етказиш, уларни яширишдан иборат.

ЖК 227-моддасининг иккинчи қисмида:

а) паспорт, ҳарбий билет ёки бошқа муҳим шахсий ҳужжатларга нисбатан ёхуд ўта муҳим аҳамиятга эга бўлган ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкаларга нисбатан содир этилган;

б) оғир оқибатларга сабаб бўлган кўрсатилган модданинг биринчи қисмида назарда тутилган ҳаракатлар учун жавобгарлик белгиланган.

Субъектив томонидан ЖКнинг 227-моддасида назарда тутилган жиноят **тўғри қасддан** содир этилади.

Мотив кўриб чиқиладиган жиноят субъектив томонининг зарурий белгиси бўлиб, ғаразгўйлик ёки бошқа паст ниятлар (ўч олиш, ҳасад, шуҳратпарастлик интилишлар, мулкий мажбуриятларни бажаришдан бош тортиш ва бошқалар)дан иборат.

Жиноятнинг **субъекти** ўн олти ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо шахс бўлиши мумкин.

Ҳужжатлар, штамплар, муҳрлар, бланкалар тайёрлаш, уларни қалбакилаштириш, сотиш ёки улардан фойдаланиш (ЎЗР ЖК 228-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** ҳужжатлар, штамп, муҳр, бланкаларни, яъни бирон-бир фактни тасдиқловчи, бирон ҳуқуқ ёки мажбуриятларни ўрнатувчи ёки улардан озод этувчи моддий жисмларнинг айланиши билан боғлиқ бўлган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Таҳлил қилинадиган жиноятнинг **предмети** ҳужжат, штамп, муҳр ва бланкалар ҳисобланади.

ЖК 228-моддаси 1-қисмида жавобгарлик белгиланган қилмишнинг **объектив томони** муайян ҳуқуқ берадиган ёки муайян мажбуриятдан озод этадиган расмий ҳужжатни (корхона, муассаса, ташкилот штамп, муҳри, бланкасини) тайёрлаш, расмий ҳужжатни (корхона, муассаса, ташкилот штамп, муҳри, бланкасини) қалбакилаштириш, тайёрланган, қалбакилаштирилган расмий ҳужжатни (корхона, муассаса, ташкилот штамп, муҳри, бланкасини) сотишда ифодаланади.

Субъектив томондан шарҳланадиган жиноят айбдорда **тўғри қасд** мавжудлиги билан тавсифланади. Айбдор расмий ҳужжатни (корхона, муассаса, ташкилот штамп, муҳри, бланкасини) тайёрлаётгани, қалбакилаштираётганини англайди ва бунга хоҳлайди.

Жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган ақли расо жисмоний шахс ҳисобланади.

ЖК 228-модда, 2-қисми:

а) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан;

б) бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктирилиб содир этилганлиги учун жавобгарлик белгилайди.

Ҳужжатнинг қалбаки эканлигини била туриб, ундан фойдаланиш **ЖК 228-моддаси 3-қисмида** назарда тутилган жиноятни ташкил этади.

Давлат проба тамғаларини тайёрлаш ва улардан фойдаланиш қоидаларини бузиш (ЎзР ЖК 228¹-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** – проба назорати инспекциялари томонидан тамғаланиши шарт бўлган ва қимматбаҳо металллардан ясалган буюмлар билан муомала қилишни тартибга солувчи ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Жиноят **предмети** – **давлат проба тамғаси**, яъни заргарлик буюмларида ва бошқа предметларда заргарлик буюмлари ишлаб чиқариладиган олтин, кумуш ва платинанинг миқдорини аниқловчи тамға ёки белги. Давлат проба тамғаси тасдиқлаш белгиси ва проба белгисидан ташкил топиб, улар бирга ёки алоҳида тушунилиши мумкин. Ушбу белги заргарлик буюми ёки бошқа предметлар проба назорати инспекциясида текширилган ва тамғада кўрсатилган пробадан кам бўлмаган пробага эгаллигини билдиради.

Объектив томондан жиноят ғаразғўйлик ёки бошқа шахсий манфаатларни кўзлаб давлат проба тамғасини қонунга ҳилоф равишда тайёрлаш, ўтказиш ёки ундан фойдаланиш, шунингдек, уни қалбакилаштиришда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Ғаразғўйлик ёки бошқа шахсий манфаатдорлик **мотиви** жиноятнинг зарурий белгиси ҳисобланади.

16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс жиноят **субъекти** бўлиши мумкин.

Шарҳланаётган модданинг 2-қисмида давлат проба тамғаларини тайёрлаш ва улардан фойдаланиш қоидаларининг бузилиши:

а) такроран;

б) бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилганлиги учун жавобгарлик назарда тутилган.

Ўзбошимчалик (ЎзР ЖК 229-моддаси)

Жиноятнинг **асосий бевосита объекти** фуқароларнинг ўз ҳуқуқларини қонунда белгиланган тартибда амалга оширилишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. **Қўшимча бевосита объект** сифатида бошқа фуқаролар ёки юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ёки қонуний манфаатларини, шунингдек уларга юклатилган мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлайдиган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Жиноят **объектив томондан** фуқароларнинг ҳуқуқлари ёки қонун билан қўриқладиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёки жиддий зиён етказилишига сабаб бўлувчи ҳақиқий ёки фараз қилинган ҳуқуқларни **ўзбошимчалик** билан амалга оширишда ифодаланади.

Ўзбошимчаликнинг **субъектив томони** ўзбошимча ҳаракатларга нисбатан тўғри қасд ва фуқаролар, давлат ҳамда жамият ҳуқуқ ва манфаатларига кўп миқдорда зарар ёки жиддий зиён келтирган оқибатларга нисбатан қасд ёки эҳтиётсизлик билан тавсифланади.

Жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган ақли расо, мансабдор бўлмаган шахс бўлиши мумкин.

Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш (ЎзР ЖК 229¹-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** ер участкаларини бошқариш ёки тақсимланишини

тартибга солишга қаратилган ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят, шундай ҳаракатлари учун маъмурий жазо қўлланилганидан сўнг, ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олишда ифодаланади.

Субъектив томондан жиноят **тўғри қасд** билан содир этилади.

Ер участкаларини ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш **субъекти** 16 ёшга тўлган ҳар қандай ақли расо жисмоний шахс бўлиши мумкин.

Диний таълимотдан сабоқ бериш тартибини бузиш (ЎЗР ЖК 229²-моддаси)

Жиноятнинг **бевосита объекти** диний таълимотлардан сабоқ беришнинг белгиланган тартибини таъминловчи ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Объектив томондан жиноят, шундай ҳаракатлари учун маъмурий жазо қўлланилганидан сўнг, махсус диний маълумоти бўлмай туриб ва диний ташкилот бошқаруви марказий органининг рухсатисиз диний таълимотдан сабоқ бериш ва хусусий тартибда диний таълимотдан сабоқ бериш каби ҳаракатларда ифодаланади.

Субъектив томондан диний таълимотдан сабоқ бериш тартибининг бузилиши **тўғри қасддан** содир этилади.

Жиноят **субъекти** 16 ёшга тўлган ақли расо жисмоний шахс бўлиши мумкин.

5. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ:

1. Бошқарув тартибига қарши мансабдорлик жиноятларини квалификация қилиш масалалари.
2. Порахўрлик жиноятларини квалификация қилиш масалалари.
3. Давлат органлари ва жамоат бирлашмалари фаолият тартибига тажовуз этувчи жиноятларни квалификация қилиш масалалари.
4. Жазони ижро этувчи муассасаларнинг нормал иш фаолиятига қарши жиноятларни квалификация қилиш масалалари.
5. Ўзбекистон Республикасига кириш ва чиқиш тартибига тажовуз этувчи жиноятларни квалификация қилиш масалалари.
6. Хужжатлардан фойдаланиш тартиб қоидаларини бузишни квалификация қилиш масалалари.
7. Одил судловга қарши жиноятларни квалификация қилиш масалалари.

6. КАЗУСЛАР

1-кейс

М. терговдаги ишни ҳал қилиш учун терговчи П.га 10.000 АҚШ долларини пора тариқасида бераётганда қўлга олинди.

М.нинг қилмиши дастлабки тергов томонидан пора бериш сифатида ЖК 211-моддаси 1-қисми билан квалификация қилинган. М.нинг адвокати эса, ушбу ҳолатда пора бериш ишни ҳар томонлама, тўла ва ҳолисона ўрганилишига тўсқинлик қилиш мақсадида терговчига қонунга хилоф равишда таъсир ўтказишнинг бир шакли сифатида баҳоланиш кераклигини ва қилмиш ЖКнинг 236-моддаси (Тергов қилишга ёки суд ишларини ҳал этишга аралаштириш) билан квалификация қилиниши керак эди, деб эътироз билдирган.

Сизнингча қилмиш қандай квалификация қилиниши керак?

2-кейс

Муқаддам уч маротаба талнчилик ва безорилик учун судланган Қ. Озодликдан маҳрум қилиш жойларидан қайтиб ҳам ҳам тўғри йўлга қирмай, спиртли ичимликларни ичишни, оилада, жанжал қилишни ва жамоат тартибини бузишни давом эттираверади. Назорат ўрнатилганлигига қарамай, қарорда белгиланган вақтда ички ишлар органига келиб туришдан бўйин оовлагач, тақиқланган вақтда шаҳарда юрган вақтда маъмурий жавобгарликка тортилган. Шундан сўнг ҳам ички ишлар органларининг рухсатисиз бошқа шаҳарга кетиб қолган ва у ерда қўлга олинган.

Қ.нинг жавобгарлиги масаласини ҳал қилинг.

7. МУСТАҚИЛ ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:

1. Рустамбоев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига шарҳлар. Махсус қисм. – Т.: ИЛМ ЗИҲО, 2006. – 912 б.
2. Рустамбаев М.Қ. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳукуқи курси. Махсус қисм. III том: Шахсга қарши жиноятлар. Тинчлик ва хавфсизликка қарши жиноятлар. – Т.: Илм зиё, 2011. – 312 б.